

El PSUC i el món laboral sota el franquisme

Aquesta intervenció està orientada a parlar de les actituds de les bases obreres del PSUC i de les relacions que la direcció política clandestina a l'interior va establir amb el món laboral, inclosos els seus militants i activistes a les empreses.

Des de la seva sortida a l'exili el 1939, l'objectiu únic PSUC va ser acabar amb la dictadura franquista, cosa que s'aconseguiria amb una vaga general obrera –primer insurreccional, després revolucionària i finalment pacífica-, de caire polític. Els obrers havien d'iniciar l'acció contra el règim a la qual s'afegirien d'altres forces i classes socials i finalment, els líders del partit que l'orientarien en sentit polític.

Per tal d'arribar a convocar una vaga general obrera, calia fer "agitació" política i laboral entre els obrers i estar en contacte amb ells per conèixer les seves inquietuds i problemes laborals i vitals. Primer es va intentar amb la recuperació de la UGT però a partir del 1948 es va aplicar la tàctica de la penetració en els sindicats verticals i el que s'anomenava '*organizacions de masses*' que havia creat la dictadura. Tanmateix, aquesta nova tàctica no pretenia fer sindicalisme sinó tan sols era una nova arma per lluitar políticament contra la dictadura. Per tant, no es tractava de participar en el sindicat vertical ja que potser fins i tot l'arribarien a fer funcionar i solucionarien problemes laborals amb la qual cosa es perdria tot el poder d'agitació. El que s'havia de fer era aprofitar les possibilitats que oferia el sindicat vertical, però aprofitar-les políticament per a convocar la vaga general, perquè els problemes dels obrers no tindrien solució mentre hi hagués el règim franquista, el veritable culpable de les seves penalitats [TREBALL].

Els altres dos gran eixos per a la derrota de la dictadura eren la propaganda i l'educació política dels caps de les cèl.lules i dels líders obrers. En ambdós casos, TREBALL era un element fonamental. Pel que fa a la propaganda s'exigia que els activistes vincuessin al PSUC totes les protestes, que es fessin manifestos, octavetes signats pel partit per a que la societat conegués la seva presència i la seva lluita.

Sota aquests elements, és evident que la relació del PSUC amb el món laboral depassa els límits d'aquest àmbit del congrés, perquè des del 1939 es va plantejar tant la necessitat d'una organització per als obrers com la participació en les organitzacions franquistes. Evidentment, no podem començar el 1939 ni el 1948 un moment important per a les reivindicacions obreres amb la dissolució de la UGT i l'adopció de la tàctica de "l'entrisme", però sí que hem de començar una mica abans del 1956, concretament en l'any 1954 i acabarem el 1964 amb la fundació de comissions obreres quan s'obrí una altra etapa molt diferent.

Depèn de l'enfocament que se li doni a la lluita obrera i el món del treball durant el franquisme, podem fer diverses classificacions i marcar el 1956 com a punt d'inflexió o el 1958 o fins i tot el 1963. Crec que des de l'òptica de la història social i del món laboral, hi ha clarament un abans i un després de l'abril del 1958 en què es van instaurar els convenis col·lectius de treball que marquen el desenvolupament d'una nova forma de lluita obrera.

L'estructura orgànica a l'interior

Tot això ho havia de dur a terme l'estructura orgànica que el PSUC tenia a l'interior. Una estructura orgànica que va patir diversos "virajes organizativos", el primer a partir de finals del 1952 quan Miguel Núñez es fa càrrec del Comitè Local de Barcelona en què deixa d'existir la Delegació del Comitè Central a Catalunya i els grups funcionen com a grups

estancs sense cap relació o poca entre ells. Cada organització territorial tindrà contacte amb la direcció a l'exili que enviarà quadres per conèixer la situació sobre el terreny i transmetre les consignes. Si era necessari s'enviaven quadres de l'interior a parlar amb la direcció exterior com va passar pel congrés del 1956, abans de les eleccions sindicals del 1957 en el congrés del PCE del 1959 i més regularment amb posterioritat. En aquesta primera etapa fins el 1958, es deixà una mica de banda l'antiga organització en sectors i passà a l'organització de comitès de ram industrial. Es va aconseguir crear el comitè del metall, el comitè del tèxtil i un comitè de la construcció ja el 1958.

El segon viratge va ser el 1960 després del VIè congrés del PCE. Aquest viratge consistia en substituir el sistema de contactes que frenava el desenvolupament de l'organització, l'elevació del nivell polític i no estimulava la iniciativa dels militants i dels quadres de base que esperaven rebre instruccions per fer alguna cosa, per crear una àmplia xarxa de comitès del partit als quals es donava la direcció i responsabilitat en els assumptes propis del seu àmbit d'actuació. El partit s'havia de dividir en dos nuclis: per una banda la direcció i els militants que feien una tasca més compromesa i que havien de mantenir la clandestinitat i després els comitès d'empresa, ram, etc. que havien d'obrir la forma de treballar i captar nous membres per fer la xarxa el més ample possible.

Sota les condicions de la dictadura va ser difícil el manteniment d'una estructura. La repressió va ser implacable i les successives desarticulacions -1957, 1958, 1960, 1961 i 1962- acabaven amb bona part del que s'havia organitzat i es tardava dos o tres anys en recuperar-ho.

Tanmateix hi hagué també tot un seguit de mancances derivades de l'aplicació de les normes de clandestinitat i del funcionament intern. En general, tots els informes interns sobre organització entre 1956 i 1964 coincideixen en què a Barcelona hi havia una estructura poc sòlida amb un dèbil grau d'organització obrera i que la direcció del PSUC – la delegació i els diversos comitès- no tenien massa control sobre l'estructura obrera del partit i no sabien el què passava. En molts d'ells es detalla com en diversos moments no hi va haver direccions de sector i els militants no estaven enquadrats en organitzacions de base ni tenien cap comitè del partit, que les orientacions de la direcció no arribaven a les bases; que la línia política del partit no era ben assimilada ni pels quadres intermedis ni pels caps i membres de les cèl.lules i àdhuc per la direcció del partit; que mancaven quadres preparats per fer agitació; les cèl.lules de fàbrica en general no funcionaven ni feien vida política; no havia estafetes ni llocs per fer reunions on discutir les qüestions; no es repartia TREBALL o arribava amb setmanes de retard i en desordre; les actituds dels detinguts davant la policia deixaven molt que desitjar; els militants obrers ocultaven la seva condició de comunistes i no feien propaganda del PSUC o que els caps de les cèl.lules d'empresa no anaven a les cites perquè no tenien temps després de treballar tantes hores, es cansaven o abandonaven les seves responsabilitats per pressions familiars o perquè havien d'emigrar per guanyar diners.

En l'activitat política de la cèl.lula influí també molt l'actitud del responsable polític que era el qui tenia el contacte amb l'enllaç del partit. La resta de membres de la cèl.lula no el coneixia l'enllaç i per tant, el redreçament de la línia d'actuació era complicat en cas de què no fos l'adequada. La divergència en l'acció podia venir per les més diverses causes, com per exemple les condicions familiars, la poca preparació política del responsable, l'ús de mètodes organitzatius considerats obsolets per la direcció adjudicats a "l'avançada edat" del responsable que seguia organitzant les cèl.lules d'empresa com un grup sindical o a la pròpia interpretació que feia el responsable de la situació política del país o a l'interior de la fàbrica. De vegades responia a qüestions tan com el caràcter massa

imprevist de l'actuació o a la coacció de les companyes i les dones dels militants que no els deixaven fer les accions clandestines.

Cal destacar que en els informes es reconeix que en els moments previs a les vagues del 1956, del 1958 i del 1962 hi havia una gran debilitat orgànica i el partit es va veure superat per la espontaneïtat dels obrers. Un informe de 'Miguel' de l'octubre del 1964 encara reclamava de cobrir el dèbil grau d'organització obrera a Barcelona que no s'esqueia amb l'alt nivell combatiu que hi havia.

En resum, s'arribava a força militants però no se'ls podia dirigir perquè no estaven enquadrats en cap organització de base. Per solucionar-ho, el juliol del 1962 es va fer una nova estructuració amb la divisió de la ciutat en tres sectors i la creació de les corresponents direccions. Gràcies a això es va poder tenir organitzats a 172 militants obrers, el nombre més alt de tot el període. Però també va empitjorar les coses perquè a les mancances anteriors s'hi afegí la dificultat en trobar dirigents capaços per a la direcció de sector i un increment de l'alentiment de les relacions orgàniques i de la transmissió de consignes.

Les eleccions sindicals i l'aplicació del canvi tàctic:

La posada en pràctica del 'canvi tàctic' no va poder ser com volia el PSUC. Malgrat la difusió de les consignes del PSUC al respecte, la participació en les eleccions sindicals dependrà molt de les circumstàncies de cada empresa però en general, no hi va haver una participació ampla i decidida fins a les eleccions sindicals del 1957, afavorida per dos factors:

- El juliol del 1955, l'OSE va organitzar el III Congrés de Treballador en que es va aprovar de demanar la implantació de la jornada de vuit hores, assegurança d'atur, salari mínim vital, igual salari per igual feina i supressió de les zones salarials. Tots els testimonis orals i escrits confirmen a dir que l'aprovació d'aquestes consignes per part d'un organisme oficial del règim va ser un bon trampolí a partir del qual plantejar reivindicacions a les empreses i organitzar-se.

- Com a mostra de la renovació que estava fent el règim per ser més acceptable a les exigències de la comunitat internacional, es va fer una modificació del reglament de les eleccions sindicals que s'hauria d'aplicar en les que es farien l'any 1957. La modificació consistí en un augment del número d'enllaços sindicals escollits, basat en un sistema mixt que combinava un número fix d'enllaços per a cada categoria laboral amb un altre de proporcional al número de treballadors de cada categoria, de manera que a les empreses de més mil treballadors o més li tocaven 32 enllaços, cosa que suposava un gran avenç perquè des de les primeres eleccions sindicals el 1944 s'escollia un sol enllaç per a cada categoria.

Els obrers, àdhuc els que eren militants comunistes tenien unes necessitats vitals personals i familiars urgents i anteposaven la seva resolució a qualsevol qüestió política o de partit. Per això, malgrat la difusió de la nova consigna del canvi tàctic i les crides a la participació dels òrgans directius del PSUC, en les eleccions sindicals del 1950 i en les del 1954 la tendència dels obrers –inclosos els militants comunistes a les empreses-, va ser boicotejar-les, abstenir-se o simplement no participar -per rebuig al Sindicat Vertical o perquè no van saber o no van poder trobar un candidat-, de manera que en moltes de les grans empreses (ENASA, Maquinista Terrestre y Marítima) on el PSUC hi tenia cèl.lules organitzades no hi tindrà ni enllaços ni Jurats. No es va començar a aplicar l'entrisme d'una manera àmplia fins a les eleccions sindicals del 1957, quan els treballadors i

militants, sobretot de les grans fàbriques del metall i el tèxtil, van veure amb el nou reglament que podia ser possible treure'n alguna cosa favorable de la participació assolint un número d'enllaços d'oposició prou significatiu com per a poder fer pressió als patrons i al sindicat i aconseguir les millores salarials i laborals que demanaven i necessitaven.

Un altre factor important per decidir-se a participar era que els càrrecs sindicals i la reivindicació de les consignes del III Congrés de Treballadors donaven certa protecció respecte de la legislació penal, la repressió policial i les represàlies laborals perquè s'estava actuant sota l'empara oficial de les lleis i els reglaments laborals.

Així, en la majoria de les grans empreses, el 1957 guanyaren les candidatures d'oposició però encara s'estava lluny de que fos un moviment generalitzat. Allà on es va fer activisme es va produir participació però tot i això, també es donaren actituds contràries perquè encara existia força reticència i desconfiança vers el Sindicat Vertical i la consigna de no votar encara estava molt estesa. A empreses com Catalana de Gas va acabar guanyant l'antic enllaç que tenien; a la Papelera Española tot un torn de treball es va negar a votar i a la SEAT dels militants que eren possibles candidats sols un era el més adequat i estava pensant en emigrar a França i van decidir fer una llista només amb simpatitzants. Entre els peons i els no qualificats per les seves condicions laborals i personals, encara exercien molta influència els encarregats, la direcció i el enllaços falangistes i en general, a les empreses únicament es va guanyar per la categoria dels especialistes.

Evidentment, el Sindicat Vertical no ho posava gens fàcil ja que va intentar no donar les credencials als enllaços d'ENASA i Lámparas Z, no convocava les reunions mensuals d'enllaços, impedia recollides de signatures demanant augment de sou o es feien detencions preventives d'enllaços per rumors de vaga.

Cal atribuir també un cert grau de responsabilitat en aquesta varietat de participació al PSUC. Les instruccions del partit certament no ajudaven a prendre una determinació al respecte: 'participar' però sense 'col·laborar', crides a votar però alhora es negava que es tractés d'un veritable procés electoral per la manipulació del règim dels resultats, es demanava la presentació de candidats i l'elecció d'enllaços antifranquistes però es denunciaven les poques possibilitats d'aconseguir millores a través de l'actuació legal en els sindicats oficials animant a l'acció il·legal com a únic mitjà possible... Aquests eren els missatges que a través de la premsa clandestina del PSUC rebien els militants i els treballadors. Així no és d'estranyar que algunes cèl·lules seguissin mantenint el seu rebuig als sindicats verticals i no fessin res per a què hi hagués participació del PSUC en les eleccions sindicals de la seva empresa perquè Simplement, si feia temps que resolien els problemes laborals a través de les comissions i prescindint dels enllaços, si les eleccions sindicals eren una farsa i si tampoc se'n treia res de reclamar al sindicat –la qual cosa ells ja havien comprovat –, perquè havien d'escollir enllaços sindicals? I aquesta no era una posició aïllada sinó que la compartien fins i tot els militants activistes.

Per l'orientació política que tenia tota l'actuació al voltant del Sindicat Vertical, molts cops va significar un fre a l'actuació dels enllaços doncs, per exemple, des de la direcció política clandestina se'ls recriminava que les accions fossin per un objectiu econòmic i laboral i que després ja no se'n fes cap més, que es convoquessin vagues generals de ram que eren ràpidament liquidades per la policia en lloc de fer vagues parcials i anar fent una tasca de conscienciació per a què s'hi afegissin els més obrers possibles o es va vetar i prohibir la difusió d'un estudi sobre el cost de la vida que van fer el enllaços d'ENASA amb l'argument que acceptava primes per augmentar el salari seguint la línia de

més salari per més rendiment, cosa que coincidia amb les tesis dels empresaris, trencava la unitat obrera i fomentava l'individualisme.

Amb la instauració dels convenis col·lectius l'interès en la participació a les eleccions sindicals augmentà i es refermà perquè es van donar atribucions i caràcter representatiu als enllaços i jurats que podien discutir les qüestions laborals que els afectaven directament i per tant, calia escollir als millors. Davant d'aquestes millores substancials de les atribucions i de les possibilitats de relació amb els treballadors, el PSUC hagué de fer una crida als militants i obrers d'oposició per a què no abandonessin els càrrecs, després de les detencions i la repressió del 1958 contra els enllaços sindicals escollits. i

Precisament, aquesta repressió va repercutir en les eleccions sindicals del 1960 que no van suposar cap avenç perquè, tot i que van guanyar llistes d'oposició, la policia es va mostrar força contundent fent registres als domicilis dels líders obrers i pressionant amb la seva presència a les fàbriques el dia de les eleccions, el sindicat vertical esborrava de les llistes a coneguts obrers antifranquistes i els patrons amenaçaven amb l'acomiadament als candidats d'oposició que sortissin escollits. [TREBALL, octubre 1960]. Els treballadors també les van veure amb força escepticisme tot i que a través de TREBALL, el PSUC va estar fent crides a la participació des del juny del 1960 per a què sortissin escollits enllaços més disposats a defensar els interessos dels treballadors i organitzar la comissió obrera per preparar la vaga nacional pacífica.

Les eleccions sindicals del 1963 es van celebrar després d'una nova reforma del reglament i estaven pensades per recuperar el control dels treballadors: en primer lloc, s'amplià l'elecció d'enllaços sindicals fins a les empreses de cinc treballadors; en segon lloc s'aplicà una certa tolerància per tal de fer a l'OSE més representativa permetent fins i tot, que es presentessin coneguts comunistes o treballadors que havien estat detinguts i destituïts el 1958 van guanyar les candidatures d'oposició normalment allà on els comunistes feren activisme, tot i que encara en força empreses no s'aconseguí guanyar tots els llocs de les llistes de candidats i hi hagué actituds de no votar perquè encara hi havia pensaments de què no servia de res anar al sindicat, empreses amb militants en les que no es feren candidatures per por a les represàlies o es votà en blanc o nul. Però en general, en les grans empreses on el PSUC feia anys que hi tenia organització i es participava en les eleccions, les va guanyar en les categories d'especialistes i no qualificats.

Un resultat força important d'aquestes eleccions va ser també que el moviment d'oposició –amb més o menys èxit-, es produí a empreses de pràcticament tot el territori com Sallent, Cardona, Cerdanyola, Terrassa, Sabadell, Blanes, Vilanova i la Geltrú, Navarcles, Santpedor, Ripoll, Manlleu, Súria, Tarragona, Amposta, Lleida i Tortosa, gàcies als efectes de la negociació dels convenis col·lectius.

Així doncs, si bé l'accés als càrrecs d'enllaç sindical va facilitar als activistes i líders obrers una posició privilegiada per tal de relacionar-se amb la resta d'obrers, fer reunions, mobilitat per la fàbrica per fer activisme... però les necessitats obreres eren tan grans que en la majoria dels casos es va usar preferentment per fer sindicalisme intentant millorar les condicions de vida i de treball. La combinació de les accions legals amb les il·legals-, també va ser aplicada de diferent manera segons les circumstàncies ja que, durant els anys cinquanta la direcció del PSUC hagué de corregir l'excessiva tendència al legalisme que mostraven els enllaços i els treballadors, en els seixanta hagué de corregir el fet que les protestes es dirigissin directament contra la direcció de les empreses sense presentar cap reclamació a la Magistratura de Treball o al sindicat. Per al PSUC era fonamental una

aplicació acurada de les dues línies d'acció: les accions il·legals contribuïen a elevar el nivell polític del treballadors i a apropar la vaga general obrera contra la dictadura, els càrrecs dins del sindicat franquista —quant més amunt millor—, aconseguirien transformar-lo en la central sindical unitària del post-franquisme i en la que s'assegurarien una seva posició dirigent

Finalment l'elecció d'enllaç sindical tenia alguns inconvenients per a l'organització. Si bé a les llistes electorals s'hi posava militants del PSUC i d'altres que no ho eren, calia tenir en compte també una qüestió de lideratge moral entre els companys de treball. Així, el més normal era que els que havien sortit escollits enllaç sindical fossin també els membres de la cèl·lula del partit a l'empresa, formessin part de la comissió obrera. Això generava problemes perquè perdien la clandestinitat necessària i patien la repressió després dels conflictes cosa que repercutia en l'organització.

Les comissions d'obers, l'oposició sindical obrera i la Comissió Obrera Provincial de Barcelona:

Des de la dissolució de la UGT el 1948, el PSUC cercà de crear una altra forma d'organització per als obrers. A les empreses, s'organitzava de forma espontània una comissió d'obers per anar a discutir els problemes amb la direcció o presentar-li les demandes i un cop acabada la protesta es desfeia. El PSUC reconeixia aquesta comissió com un element de lluita però no d'organització obrera i va voler incidir en el fenomen instant a què es creés una comissió obrera permanent i clandestina formada per obrers polititzats que dirigís el moviment i l'organitzés i una altra comissió en funcionament obert que protagonitzés les discussions amb la direcció de les empreses i el sindicat vertical. Aquests és l'estructura que convenia per a la lluita política contra la dictadura, per a la finalitat de la convocatòria de la vaga general pacífica i per a la formació del futur sindicat únic. Crec que també té força dosis de control i d'imposició del personal que havia de formar aquest nivell dirigent, que ho havien de ser simplement perquè eren d'un partit.

A les empreses això no funcionava així. En primer lloc, s'escollia als components d'una comissió d'obers de forma tàcita o informal en funció del lideratge i prestigi que havien assolit entre els companys en plantejar reclamacions laborals als encarregats o als patrons, perquè coneixia la qüestió o senzillament perquè en sabia de parlar i difícilment l'enganyarien. Si els designats no complien amb les expectatives podien ser substituïts per altres. Per tant, igual que en els cas del enllaços sindicals, calia una dosi d'autoritat moral i de lideratge per a què fos considerat per la resta dels treballadors com a un interlocutor vàlid. En segon lloc, no hi havia tants obrers disposats a participar en una comissió. Finalment, les comissions normalment eren d'una secció de l'empresa per tractar problemes concrets dels seus llocs de treball, no era una comissió de tota l'empresa.

En el I congrés del PSUC celebrat l'any 1956 finalment es va acceptar les comissions tal i com les formaven els obrers: *"(...) Per forta i nombrosa que sigui l'organització del partit mai no podrà dirigir la lluita dels treballadors si no és utilitzant les formes d'unitat d'acció que ells mateixos s'hagin donat (...)"*. [Josep Serradell 'Román']

En les empreses grans on des dels anys 1954-55 es portaven reclamacions a l'empresa per temes com roba de treball, seguretat i higiene, hores extres, primes... un seguit de treballadors van acabar aconseguint aquest ascendent sobre els seus companys i quan es plantejava una reclamació ja no se escollia a ningú, sinó que es demanava que hi anessin "els de sempre" o ells ja hi anaven per pròpia iniciativa, conformant així una mena de comissió obrera permanent però allunyada encara de a proposta del partit per la

particularitat de què sovint, els enllaços sindicals, els membres de la cèl.lula de fàbrica i els de la comissió obrera eren els mateixos.

La qüestió de les comissions d'obrers va prendre un gir a partir de les eleccions sindicals del 1957 i sobretot, dels convenis col·lectius del 1958. D'una banda, les normes sindicals no autoritzaven la formació de comissions però els enllaços i jurats, en tant que representants dels treballadors d'alguna manera havien de parlar amb ells per conèixer les principals demandes per al conveni. D'altra, els enllaços sindicals ja tenien atribucions per la qual cosa no calia cap comissió directiva, sols en calia una que els donés suport. Finalment, es podia fer una comissió de tota la fàbrica perquè el conveni afectava a tots els treballadors.

Aquesta va ser la orientació que va adoptar el PSUC i des del 1959, va difondre la necessitat de crear a les fàbriques comissions d'unitat amb obrers comunistes, catòlics, anarquistes i socialistes encapçalades pels enllaços sindicals, els jurats d'empresa i els obrers més combatius i els que tenien la confiança dels treballadors, participant representants de totes les seccions i de totes les categories laborals exigint les reclamacions generals i més sentides però també les particulars de cada lloc.

Tanmateix, aquest plantejament s'imposà de forma lenta i, com en el cas dels eleccions sindicals, depenia de les circumstàncies. Així, el setembre del 1961, des de les pàgines de TREBALL s'esbrancava als activistes d'ENASA perquè la comissió d'obrers d'una secció havia presentat sola les seves demandes al jurat d'empresa, acompanyada d'una protesta de 300 obrers al pati de la fàbrica quan l'actuació correcta hagués estat una acció conjunta amb demandes per a tota l'empresa.

Encara un informe intern posterior a les vagues del 1962 deia que “(...) *la Comisión Obrera no debemos pensar que todo surge e irá solo. Que se han creado en algunas fábricas comisiones organizadas e impulsado por el P. Pocas porque en pocas teníamos organización controlada. En otras han surgido comisiones por el impulso mismo de los obreros y aun en otras a petición de los mismos patronos (...)* Y se han logrado así bastantes aumentos de salarios. Pero muchas o la mayoría de estas comisiones ya no existen (...)” [Carta de Jordi, 16/06/62].

A tot l'entramat de relacions que els enllaços d'oposició havien establert dins del sindicat vertical i al moviment de protestes laborals liderat per les comissions d'obrers s'anomenà Oposició Sindical Obrera. Va ser novament una iniciativa dels obrers, sense que hi hagués un propòsit del PSUC de crear una estructura a sindical. Però l'OSO es convertí en un duplicat sindical del partit la direcció de la qual actuava clandestinament, mentre que el PSUC volia que la direcció de l'OSO fos una comissió auxiliar del Comitè Local de Barcelona que ajudés a mantenir els contactes amb els enllaços i els vocals de jurat d'empresa i amb alguns dirigents de comissions de fàbriques importants. La direcció del PSUC també desestimava la formació d'una direcció legal o regular d'OSO mentre no hi haguessin comissions d'obrers en cada ram. Quan això fos realitat la direcció hauria d'estar formada per dirigents coneguts de comissions d'obrers actuant obertament.

Els òrgans que formaven l'Oposició Sindical Obrera eren les comissions de les empreses que havien de fer accions il·legals però que també havien de servir per a donar suport a les accions dels enllaços i jurats dins del sindicat vertical. Els enllaços i jurats tenien una posició central dins del sindicat vertical per aprofitar a fons les possibilitats que oferia el sistema i no es podien abandonar tots els avenços aconseguits.

La situació es va mantenir en aquest punt fins a la formació de la Comissió Obrera Provincial de Barcelona, el novembre de 1964. I com s'hi arribà? Per a explicar això segueixo una tesi doctoral de fa poc més d'un any.

La idea va sorgir d'un dels membres de la comissió d'obrers de l'empresa Montesa Josep M. Folch que era militant del PSUC. Segons els seu propi testimoni, se li va ocórrer la idea de convocar reunions cada divendres als locals del sindicat seguint l'exemple del que s'estava fent a Madrid i d'Astúries. Va consultar la idea amb Josep Salas 'Emili' responsable d'organització del PSUC que li va donar el vist-i-plau. Ho va parlar amb els seus companys de comissió i amics Josep Pujol –socialista- i Pere Rica –catòlic- que ho van comunicar al petit cercle en el que tenien contactes. A la primera trobada a l'edifici del sindicat s'hi van aplegar una cinquantena de persones però els hi van negar una sala. Davant del contratemps, un dels assistents a la convocatòria militant de la JOC i també treballador de Montesa, va dir que coneixia un lloc on poder fer la reunió, la parròquia de Sant Miquel de Cornellà. Es va escollir la primera Comissió obrera provincial i es va preparar una nova convocatòria que tingué lloc el 20 de novembre del 1964 a l'església de Sant Medir on es va redactar un document amb els punts de la plataforma reivindicativa:

- Salari mínim diari de 200 pessetes
- Escala mòbil de salaris
- Dret de Vaga
- Llibertat sindical i reconeixement de les comissions obreres.

Josep M. Folch és un militant novell que ha entrat a militar el 1963 i que poc després Josep Salas el va designar responsable d'acció sindical del comitè local de Barcelona amb la missió d'organitzar reunions amb d'altres com panys d'altres rams i impulsar accions contràries al règim dins del món laboral. Tanmateix, segons el seu propi testimoni no es considera un home documentat i creu que hi havia d'altres companys molt més preparats. La seva acció inicial pretenia ser simplement una acció més dins de les moltes que es podien fer d'oposició al sindicat vertical.

Les reivindicacions de la plataforma coincidien plenament amb les propostes del PCE/PSUC igual que l'actuació oberta que la resta de grups no tenien gens clara. Sens dubte, el PSUC va saber actuar amb celeritat per orientar el moviment i tenia un gran avantatge per l'experiència que tenia i els anys de militància clandestina a les empreses que li van donar una forta presència quantitativa i qualitativa.

Ara bé, la relació amb el nou moviment que naixia va ser de suport i d'apropiació però també d'estar a l'expectativa sense saber què fer més enllà d'això. L'octubre del 1964 'Miguel' deia en un informe que els enllaços i els vocals de jurat d'empresa havien d'aprofitar a fons la plataforma legal que suposava el sindicat vertical per plantejar reivindicacions, establir contactes i coordinar accions i recomanava audàcia en el treball i una lluita oberta perquè s'estaven recollint els fruits de l'entrisme, el que suposa una clara aposta pel treball dels enllaços i no un enfrontament directe amb el sindicat franquista.

En segon lloc TREBALL no va donar cap notícia de la formació de la Comissió Obrera Provincial. Només es va fer ressò en un curt article de la concentració del 23 de gener del 1965 per lliurar la plataforma al sindicat. Igualment durant un temps, el PSUC seguirà parlant de l'oposició sindical. El novembre del 1964 Emili escriu dues cartes a la direcció a França explicant tot el que ha passat amb comissions obreres, en les que a més d'atribuir-

se la paternitat per al partit del moviment, en una comenta que es consolida l'oposició sindical a les fàbriques i al sindicat vertical i en l'altra critica que dintre de la comissió obrera no es tenien en compte les possibilitats legals dels enllaços i vocals de jurat per a transformar les reunions legals del sindicat en reunions obreres, per promoure assemblees informatives, confonent l'actitud general de la comissió obrera amb la pròpia que han de tenir, no al marge però complementant-la els enllaços i jurats aprofitant al màxim les possibilitats existents.

Finalment hi haurà un altre aspecte que no serà com ben bé el PSUC havia pensat. El moviment també sorgeix unitari i independent de qualsevol partit polític i a les reunions no es parlava de qüestions polítiques sinó únicament sindicals i molt properes als obrers. La convocatòria tampoc no es va fer en nom de cap partit ni amb repartiment d'octavetes o qualsevol altre cosa semblant. La comissió central no dirigia pas la resta. Les comissions d'empresa eren sobiranes per estudiar i decidir les formes d'organització i de lluita que creïessin oportú. La raó de ser de la comissió central era únicament la coordinació. Certament des dels anys quaranta s'està demanant la unitat d'acció amb catòlics, i cenetistes i des de l'aplicació de la política de reconciliació nacional també amb els socialistes. Però sempre partint de la premissa que la direcció i el control els tindria el PSUC o l'hauria de tenir i com un instrument per aconseguir la vaga general política. Ara es trobà amb la col.laboració d'altres partits que tenen aparells a l'interior (FOC, MSC) o amb força presència a les empreses com la JOC o l'ACO i que per aconseguir la unitat d'acció cal evitar les qüestions polítiques i diluir també el partit.

La vaga general pacífica:

Com s'ha dit, la manera que el PCE/PSUC preveia d'acabar amb la dictadura franquista era amb una vaga general obrera pacífica i de caràcter polític. En el anys cinquanta es va intentar fer sent ordenada des de l'exterior i es van convocar dues vagues generals polítiques que van ser un autèntic fracàs perquè no van aconseguir el seu objectiu. Convocatòries que no tenen altra explicació que els propis interessos polítics i estratègics del partit si tenim en compte el moment en què van ser convocades -1958 i 1959-, especialment la Jornada de Reconciliació Nacional del maig del 1958 que es va fer a un més escàs de què fos desarticulada tota l'organització del PSUC a la ciutat. Més greu és encara el fet que es rebia més o menys fluidament informació de l'interior i que des de l'any 1956 diversos quadres de l'interior com Martínez Arcos, Frederic Olivé o Albert Badia anaven a informar a la direcció del partit a França. El que està per saber el que els explicaven o quin cas els feien.

Aprofitant la recessió econòmica que havia produït el Pla d'Estabilització, el juliol del es va fer oficial una crida per a la convocatòria d'una nova vaga general pacífica que cada cop es veia més propera i possible perquè als moviments obrer, universitari i intel·lectual s'hi afegien ara noves classes socials com la burgesia amb les protestes contra Galinsoga o els fets de Palau i també protestes dels camperols. A més, esdeveniments de l'estranger com les caigudes dels dictadors de Corea i Turquia i una revolta popular al Japó, demostraven que el poder del USA ja no era tan gran i que podia retirar el seu suport al règim franquista.

La vaga general política no es va produir mai, però des de la direcció del partit ho atribuïen a una manca d'educació política i una manca d'organització. No podia ser altra cosa perquè el moviment antifrancuista era imparabile entre la població i els moviments vaguístics ho demostraven.

Però això era una anàlisi incorrecta perquè les protestes que s'organitzaren en aquests anys no eren polítiques sinó pel salari perquè si no era així, ningú no hagués seguit als organitzadors.

Si es cert que els esclats vaguístics van tenir una evolució. En els del 1956 i 1958 el moviment reivindicatiu però encara no estava plenament organitzat i les condicions a les empreses encara no estaven madures per fer una vaga per la qual cosa van ser seguides amb molta indecisió de manera que els líders obrers i enllaços d'oposició van haver de passar pel llocs de treball per aturar les màquines. El tipus i duració de la vaga van ser molt variats, no sols entre les empreses sinó també entre les seccions de les empreses. Les accions tampoc van ser secundades pels tècnics i administratius ni per la majoria dels treballadors eventuais. Tampoc no es va sortir al carrer sinó que el tipus de protesta habitual era quedar-se dempeus davant la màquina o passejar per la fàbrica. Una comissió de treballadors escollida per a l'ocasió presentava al patró les demandes que sempre eren econòmiques i laborals de la pròpia empresa. els testimonis coincideixen en afirmar que i van ser novament els enllaços sindicals d'oposició els que hagueren d'aturar les màquines.

Les vagues de l'abril-maig del 1962 van tenir el mateix caire, és a dir encara es van fer per seccions, les accions prengueren totes les formes possibles i no es feren en un dia sinó que es mantenien dies alterns o intermitents o en moments propicis o com a reacció a l'actitud de la direcció. El mes de setembre hi hagué una vaga a la Siemens de Cornellà, pràcticament en solitari, on ja participà tota l'empresa –excepte els administratius i els tècnics-.

Amb el pas del temps s'anaren introduint novetats en l'actitud dels obrers: de la coordinació de l'acció entre diferents fàbriques i el suport als vaguistes i activistes obrers dels capellans de barri de les vagues del 1956 i les aturades en solidaritat amb el detinguts –com va passar a ENASA-, del 1958 es va passar a fer reunions de coordinació fora de la fàbrica, manifestacions al carrer, com en el casos de la Maquinista Terrestre i Marítima, ENASA, OSSA i Siemens i enfrontaments amb la policia. A més, durant les cagues del 1962 els obrers deixen de dirigir-se contra el règim per dirigir-se als patrons que amb els convenis són els que poden augmentar els sous.

Essent un canvi d'actitud, les manifestacions al carrer d'OSSA, Maquinista o Siemens del 1962 també tenen aquest mateix caire econòmic i laboral. Per això alguns quadres dirigents del PSUC clandestí es sentiren decebuts després de les vagues d'aquest any perquè, malgrat destacar la gran importància de les manifestacions i el canvi d'actitud dels treballadors que ja no tenien por de la policia, els seus càlculs eren que s'havien manifestat uns 40.000 obrers de tots els rams, quan a Barcelona sols del metall i el fabril i tèxtil ja n'hi havia 4000.000.

Les condicions de cada empresa també eren un fet important anar o no a la vaga, com va passar el 1962 a SEAT que no en va fer. Segons el seu informe intern al respecte, no es va fer vaga perquè, a més de les amenaces de la direcció i pressió de la policia, feia pocs mesos que s'havia signat un conveni amb millores per sobre de les altres empreses del metall i no volien arriscar-se a perdre-les, l'organització del partit a la fàbrica era dèbil perquè havia caigut la direcció durant les protestes del 1961 per l'amnistia i no hi hagué temps de formar nous quadres i finalment perquè els treballadors “passaven” de la solidaritat amb el miners asturians perquè van fer aturs el 1958 i van patir represàlies i ningú no es va solidaritzar amb ells.

Encara l'abril del 1964 una carta d'un quadre dirigent escrita des de Barcelona deia que malgrat que s'havia incrementat la combativitat dels obrers, les grans accions s'estancaven amb facilitat i les reivindicacions tenien únicament caire material. Hi havia manca de quadres que sabessin mantenir la lluita, les reivindicacions eren poc estudiades i sols es feien per les coses més concretes i més immediates de cada grup. La politització era dèbil perquè faltava decisió, visió i organització. I acabava dient: *"(...) els grups de fàbrica són frantiradors sense coordinació ni combatre seriosament la dictadura*

Que a l'interior no es faria la revolució obrera contra el règim ho il·lustren dues actituds: un informe sobre la Jornada de Reconciliació Nacional del 1958 diu que a la universitat la normalitat va ser absoluta per les detencions anteriors i perquè estaven en època d'exàmens. Un altre informe intern d'agost del 1963 [Lluís] sobre les vagues de la primavera d'aquell any a Astúries i la possibilitat d'engegar vagues a Barcelona, assegura que els obrers estaven molt entusiasmats per la lluita dels miners però que venien les vacances i no era moment per fer accions, les deixaren fins el setembre amb la corresponent empipamenta del quadre que considerava que no es podia estar de "vacances de la lluita contra la dictadura".

En un nou informe seu del mes de setembre deia que no s'havia fet treball polític per aprofitar les vagues d'Astúries perquè els obrers no es veien capaços de fer el mateix [Carta de Lluís, 17/09/63].

Conclusions:

Aquest són uns anys de transició i de canvi en què el partit s'ha d'adaptar a les actituds i formes d'actuació dels obrers perquè les pròpies no poden tenir una aplicació massiva, ni són acceptades de forma generalitzada. Tot acceptant que probablement les seves propostes sobre comissions d'obriers, aturs, etc. fossin correctes, els obrers –àdhuc els militants- estaven molt mediatitzats per les circumstàncies laborals, socials, legals, polítiques i fins i tot familiars que són les que definiren les seves formes d'actuar.

La interpretació del partit estava mediatitzada per la visió política d'acabar amb el règim franquista –potser necessària per mantenir les esperances i il·lusions-, però que no era útil per a fer una anàlisi del què passava a l'interior i de què s'havia de fer per aconseguir-ho.

Això va provocar una divergència en les línies d'actuació que es va anar reduint ja durant els anys cinquanta però especialment a partir de les vagues del 1963 per una progressiva adaptació del PSUC i els seu discurs a les actituds i formes d'actuar dels obrers. Però el PSUC com a partit, no va poder orientar ni participar en cap de les grans vagues del període, superat per l'espontaneïtat obrera i llastrat per una estructura orgànica escassa, inadequada i ineficaç.

Tanmateix, hem de valorar la seva importància no pel que hagués aconseguit crear sinó per la dinàmica que va generar amb les seves consignes, propaganda, accions.... En paraules de López Raimundo:

"(...) hay los papeles. En cuanto había tres en un sitio ya se hacían papeles o recibían papeles para distribuir. Hay una presencia del partido o de cosas enviadas por el partido y en relación con los conflictos (...) pues también se procede así: en una fábrica podía aparecer un papel pegado en la pared que lo han hecho los obreros planteando lo que se tendría que hacer pero que no se atreven aún abiertamente. Sin duda leyendo aquel papel a lo mejor es otro que no tiene nada que ver con el papel el que da la razón y las

posibilidades (...) y generalmente eso terminaba en una comisión (...)" [entrevista amb GLR]

Sens dubte aquest era un mètode amb uns resultats a molt llarg termini i que el va obligar a dissoldre's d'alguna manera dintre d'un moviment més ampli però que gràcies al prestigi que havia assolit per la seva lluita des del 1939 va poder mantenir la posició de lideratge. Però això ja és una altra història.